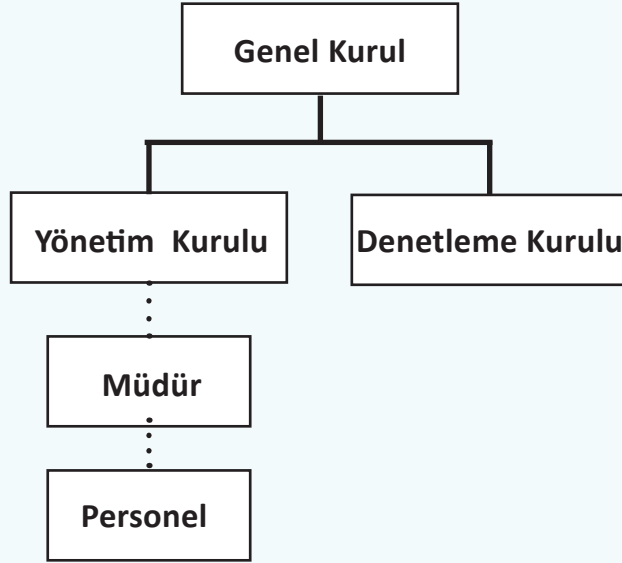


TÜRKİYE VE ALMANYA'DA KOOPERATİFÇİLİK



Dgrv Türkiye Temsilciliği
Eğitim Ekibi
Ankara
2024

Genel Karşılaştırma

Her iki ülkede kooperatifçilik hareketi benzer dönemde başlamış olsa da gelişme seyri ne yazık ki aynı olmamıştır. Nitekim, Türkiye’de kooperatiflerle ilgili ilk yasal düzenleme çok daha geç yürürlüğe girmiş, ortak sayısı ve oranı Almanya’nın ¼’ü seviyesinde kalmıştır. Oysa Almanya’da hiçbir Bakanlık kooperatifçilikle ilgili görevlendirilmezken Türkiye’de 3 Bakanlık görevlendirilmiş, Almanya’daki bir yasaya karşın 3 kooperatifçilik yasası yürürlüğe konulmuştur.

Kıstaslar	Almanya	Türkiye
Başlangıç yılı	1849	1863
İlk kooperatifler yasası (yıl)	1889	1929
Kooperatif yasa sayısı	1	3
Yetkili bakanlık sayısı	-	3
Kooperatif sayısı (bin)	7,9	49
Ortak sayısı (milyon)	23,4	6,1
Kooperatifleşme oranı (%)	29	7
Tarımsal kooperatif sayısı (bin)	1,7	12,5
Tarm. koop. ortak say. (milyon)	1,4	3,7

Türkiye’de tarımsal kesimde kooperatif ve kooperatif ortağı sayısı daha yüksek olmasına karşın Almanya’da kooperatiflerin ortalama ortak sayısı Türkiye’dekinin 3 katı dolayındadır.

Birim kooperatiflerin yapısı

Her iki ülkede kooperatifler genel kurul, yönetim kurulu ve denetim kurulu olmak üzere 3 organdan oluşur. Ayrıca ihtiyaç duyulan ve imkanların elverdiği seviyede çalışanlardan oluşan birimler de bulunur.

Kooperatifçilik sisteminin yapısı

Türkiye’de kooperatifçilik sistemi 1163 Sayılı Yasa ile tanımlanmıştır. Buna göre en az 7 kooperatif bir araya gelerek kooperatifler birliğini, kooperatif birlikleri de merkez birliklerini ve merkez birlikleri de Türkiye Milli Kooperatifler Birliğini kurabilmektedir. Kooperatif üst birliklerinin hepsi kooperatif tüzel kişiliğine sahip olmak zorundadır. Tarım Kredi Kooperatifleri hariç

olmak üzere diğerlerinde üst birliklere ortaklık zorunlu değildir.

Alman Kooperatifler Yasasında kooperatiflerin üst örgütlenmesi hakkında herhangi bir hüküm yoktur. İsteyen kooperatifler üst örgüt olarak kooperatif, dernek veya şirket tüzel kişiliğine sahip bir örgüt kurabilir veya onlara üye/ortak olabilir. Burada tek istisna, tüm kooperatiflerin ve kooperatif iştiraklerinin bir bölgesel denetim birliğine ortak olmak ve denetim hizmeti almak zorunluluğudur.

Almanya’da ticari amaçlı işbirlikleri ve ortaklıklar için genellikle şirket modeli; ticari olmayan işbirlikleri için ise dernek modeli tercih edilmektedir. Denetim birlikleri ve DGRV (Alman Kooperatifleri ve Raiffeisen Birliği), DRV (Alman Raiffeisen Birliği) gibi tüm üst örgütler dernek statüsündedir ve ticari amaç gütmeyizler. Üst örgütlerin ana amaçları denetim, danışmanlık, eğitim ve temsil gibi hizmetleri sunmaktır. Ticari amaçlı kooperatif örgütlerinin çoğu şirket tüzel kişiliğine sahiptir.

Kooperatiflerin Kurulması

Almanya’da yeni bir kooperatif kurmak isteyen girişimciler kooperatiflerin üye olduğu ve yönettiği bir Bölgesel Denetim Birliğine başvurmak ve ondan kuruluş onayı almak zorundadır. Denetim birliği kooperatif kurma başvurusunu yasal ve ekonomik açıdan inceler ve sadece fizibilitesi olumlu olarak değerlendirilen başvuruları onaylar. Bu hizmet için 1.000 € dolayında ücret alır. İlgili mahkeme tarafından tescil edildiğinde kooperatif resmen kurulmuş olur. Kooperatif kurmak için en az 3 kişinin ortaklaşa başvurusu gereklidir. Kooperatifin anasözleşmesi, kooperatifler yasasında öngörülen zorunlu hükümleri ve ortakların uygun gördüğü diğer hükümleri içerir.

Türkiye’de kooperatiflerin kurulmasından ilgili Bakanlıklar yetkilidir. Bakanlık onayı olmadan kooperatif kurulamaz. Kuruluşta bir fizibilite raporu istenmez. Kooperatif kurmak için Türkiye’de en az 7 kişi gereklidir.

İlgili Bakanlıkların yayımladıkları “örnek anasözleşmeler” uygulamada “uyulması zorunlu standart anasözleşmeler” olarak kullanılmakta,

bu anasözleşmeleri değiştirmek pek mümkün olmamaktadır.

Ortakların Hakları, Görevleri ve Sorumlulukları

Yasal açıdan iki ülkede önemli farklar yoktur ama anasözleşmelerde özel düzenlemeler yapılabilmektedir.

Örneğin Almanya'da aktif ortaklara birden fazla oy hakkı tanınabilmektedir; yatırımcı ortaklık adı altında ortaklık da mümkündür.

Almanya'da ortaklık payının değeri kuruluşta fizibilite raporu esas alınarak belirlenir. Dolayısıyla, her kooperatifte ortaklık payının değeri ve her ortağın taahhüt edeceği pay sayısı farklı olabilir. Genel kurul kararıyla payın değeri değiştirilebilir.

Türkiye'de ortaklık payının değeri Bakanlar Kurulu tarafından tespit edilir. Her ortağın taahhüt edeceği pay sayısı ana sözleşmesinde belirtilir. Ortakların sermaye yükümlüğü genel kurulda tüm ortakların ¾'ünün onayı ile mümkündür.

Yönetim Kurulu

Her iki ülkede de yönetim kuruluna aday olabilmek için kooperatif ortağı olma şartı aranmaktadır. Kooperatif ortağı olmayanlar aday olamaz ve seçilemez!

Almanya'da yönetim kurulu en az 2 kişiden oluşur ancak, 20 kişiden daha az ortağı olan kooperatiflerde yönetim kuruluna sadece 1 üye seçilebilir. Türkiye'de yönetim kurulu en az 3 kişiden oluşur;

Almanya'da iki yönetim kurulu üyesi kendi aralarında görev bölüşümü yapar ve her yönetim kurulu üyesi kendi alanında karar alır ve kararlarından dolayı denetim kurulu ile genel kurula karşı sorumludur.

Türkiye'de seçimden sonraki ilk toplantıda yönetim kurulu kendi arasında görev bölüşümü yapar ve aralarından bir başkan, bir başkan yardımcısı ve bir muhasip üye görevlendirir. Yönetim kurulu oy çoğunluğu ile karar alır; oyların eşitliği halinde öneri reddedilmiş kabul edilir.

Denetim Kurulu

Almanya'da denetim kurulu ortaklar arasından seçilir.

Görevleri, genel kurul adına yönetim kurulunun çalışmalarını denetlemek ve desteklemektir. Ortak sayısı 20'den az olan kooperatiflerde denetim kurulu seçilmesi zorunlu değildir. Ortaklar nezdinde denetim kurulunun önemi ve itibarı yüksektir.

Türkiye'de denetim kurulu ortaklar arasından veya dışarıdan seçilebilir. Bu konuda izlenecek yol anasözleşmede belirtilir. Görevleri yönetim kurulunun çalışmalarını denetlemek ve desteklemektir. Türkiye'de ne yazık ki kooperatiflerin çoğunda denetim kurulları aktif değildir, pek itibar görmez ve kimse bu kurula seçilmek istemez.

Dış Denetim

Almanya'da dış denetimden Denetim Birlikleri yetkili ve sorumludur. Her kooperatif en azından iki yılda bir dış denetim yaptırmak zorundadır; aksi halde genel kurul yapılamaz. Bilançosu 2 milyon €'dan daha yüksek olan kooperatifler her yıl dış denetim yaptırmak zorundadır. Denetim birliklerinin hatalı veya gerçek dışı raporları için 1 milyon €'ya kadar tazminat istenebilir.

Türkiye'de yıllık cirosu 30 milyon TL'yi aşan kooperatifler dış denetim yaptırmak zorundadır; diğerleri muafittir. Dış denetim bağımsız denetçiler veya yetki almış kooperatif üst birlikleri tarafından yapılabilmektedir. Türkiye'de yasal olarak üst birlik tarafından denetim öngörülmüşse de pratikte gerçekleşmemektedir. Tarım Satış Kooperatiflerinde son yapılan mevzuat değişikliği ile denetim kurulu kaldırılmış, denetimin bağımsız denetçiler tarafından yapılması öngörülmüştür.

Ortaklara Bakış

Almanya'da kooperatifler ortakların ihtiyaç ve istekleri doğrultusunda çalışmalar yapar ve ortakların memnuniyetini arttırmayı hedefler. Bu nedenle Almanya'da genel kurullara katılım ve kooperatifi sahiplenme duygusu oldukça yüksektir.

Türkiye'de ise ortakların ihtiyaç ve istekleri, hizmetlerden memnuniyeti pek dikkate alınmamaktadır. Ortaklar da kooperatifi sahiplenmekten ve görev ve sorumluluklarını yerine

getirmekten kaçınmaktadır. Sonuç olarak; Türkiye'de genel kurullarına katılım da, kooperatiflerin başarısı da çok düşük seviyede kalmaktadır.

Nitelikli Çalışan Yetiştirme

Almanya'da, üniversite ve yüksek okulların yanı sıra kooperatiflerin ihtiyaç duyduğu elemanları eğiten, yetiştiren kooperatif akademileri mevcuttur. Kooperatiflerin kurup işlettiği bu akademilerde her yıl çok sayıda genç eğitilip kooperatiflere sunulmaktadır.

Türkiye'de çok sayıda üniversite ve yüksek okulda öğrenci eğitilmektedir; fakat uygulanan programların büyük bölümü kooperatiflerin ihtiyacına yönelik değildir. Kooperatiflere ait bir eğitim kurumu henüz yoktur. Bu nedenle eğitilmiş çalışan bulmakta kooperatifler ciddi sorunlarla karşılaşmaktadır.

Kamu Kesiminin Yetkileri

Almanya'da kooperatiflere herhangi bir bakanlık doğrudan müdahale etmemekte, vasilık yapmamaktadır. Kooperatifler yasal çerçevede ortaklarına hizmet etmek için çaba harcamakta; yasa dışı herhangi bir işlem tespit edildiğinde ilgili mahkemeler devreye girmektedir.

Türkiye'de 3 Bakanlık kooperatiflerden sorumlu ve yetkili kılınmıştır. Kooperatiflerin kurulması, teftiş edilmesi, genel kurullarında bakanlık temsilcisi bulundurulması vb. birçok yetki Bakanlıklara tanınmıştır.

Kamunun kooperatiflere bu kadar müdahale etmesi yarardan çok zarar verir mahiyettedir ve kooperatifçilik ilkelerine aykırıdır.

**VERİLİRSE EL ELE
ERİŞİLİR HER YERE**